

Ühenduse töö aastail 1967–2008. Arengud, probleemid

Erki Tammiksaar
TTEÜ, EMÜ

Teadusajaloo areng Eestis

- Teadusajaloo vajalikkuse teadvustamine Eesti ühiskonnas (1952. a)
- NSV Liidu teaduste akadeemia juures luuakse teadus- ja tehnikaajaloolaste rahvuslik ühendus (1956)
- Aksel Kipper 1963. aastal akadeemia presiidiumile: “Teaduste ajalool, mis omab suurt üldkultuurilist tähtsust ja mis oma olemuselt peab olema parteiline, on täita tähtsad ülesanded üldharidusliku taseme tõstmisel, samuti moodustab ta ideoloogilise võitluse ühe tähtsama rindelõigu. Tema tundmine stimuleerib teadusliku töö arendamist. Õpetamisel aga võimaldab ajalooline meetod kõige paremini omandada õpetatavat ainet ja kasvatada nõukogude patriotismi. Teaduste ajalool on suur tähtsus ka eri maade teadlaste koostöö arendamisel.”
- Tartu ülikoolis toimub V Baltimaade teadusajaloolaste konverents (1964) ilma akadeemia osaluseta
- Ülikooli rektori Feodor Klementi sõnul tegutses teadusajaloolaste ühendus aastail 1964–1967 “põranda all”

Teadusajaloo kõrgaeg Eestis

- 1967. a luuakse Eesti NSV teaduste akadeemia juures teadusajaloo- ja teadusfilosoofia Eesti ühendus kui NSV Liidu loodusteaduste ja tehnika-ajaloolaste rahvusliku ühenduse Eesti osakond, mis pidi koondama asjaarmastajatest teadusajaloolasi
- Ühenduse omapära oli see, et see tehti ülevalt poolt ja sellesse sai kuuluda vaid alles pärast töökoha teadusnõukogu heakskiidu saamist. See vajutas tugeva pitseri TTEÜ tööle laiemalt, sest TTEÜ ei ühendanud kõiki asjaarmastajaid
- Teadusajaloo konverentsid Tartus:
 - 1965. a. Alexander Theodor von Middendorffi 150. sünniaastapäeva konverents
 - 1967. a Karl Ernst von Baeri 175. sünnipäevale pühendatud konverents
 - 1967. a Georg Friedrich Parroti 200. sünniüubeli konverents

Teadusajaloo kõrgaeg Eestis

Teadusloo uurimise kohad

- ELUS
- Tartu ülikooli ajaloo komisjon
- Tallinna tehnikaülikooli tehnikaajaloo õppetool
- Baeri maja
- Tartu ülikooli raamatukogu
- Tartu ülikooli filosoofia osakond
- Tallinna tehnikaülikooli filosoofia osakond

Teadusajaloo kõrgaeg Eestis Väljaanded

- Eesti Loodus (alates 1958)
- Teadusajaloo lehekülgi Eestist (alates 1968 (ELUS), 1980. a koostöös TTEÜ-ga)
- Tartu ülikooli ajaloo küsimusi (alates 1975)
- Folia Baeriana (alates 1975)
- Teaduslugu ja nüüdisaeg (alates 1979)

Teadusajaloo hääbumine Eestis 1980. aastatel

- Professionaalsete uurijate puudus (Hain Tankler, Viktor Kalnin, Vahur Mägi, Helle ja Karl Martinson), kuna põhitöö ja huvi ei lange kokku
- Teadusajaloo instituut Eesti ülikoolides puudub
- Teadusloolaste vananemine, uute uurijate vähene lisandumine
- Hobi teadusajaloolaste pühendumine väga kitsale uurimistemale, mis põhjustab nende eemalejäämist ühenduse tööst

Teadusajaloo hääbumine Eestis 1990. aastatel

- TTEÜ registreeritakse mittetulundusühinguna, ühingu liikmeks saavad astuda kõik huvitatud
- Määramatus liikmeskonna osas (hinnanguliselt 120–140, tegelikult ca 70)
- Eesti teaduse biograafilise leksikoni projekt (alates 1994), mis mobiliseerib ühtses rütmis töötama väikest arvu teadusloolasi (ca 15 liiget 74 alalisest liikmest (seis 2007))
- Eesti teaduse finantseerimise põhimõtete ümberkorraldamine – teadusloolased muutuvad omavahel konkurentideks
- Teaduse finantseerijate seas avaldub arvamus, et Eesti teadusajaloo osas pole enam midagi uurida, lisaks diskrediteeris teadusajalugu end nõukogude ajal paljude silmis
- Teadusloolastel on suurem koormus oma põhitöökoh(tadel)al – aktiivsuse langus teadusloo alal
- TTEÜ arengut see pärsib, ühenduse 74-st liikmest 25 on aktiivsemad
- TTEÜ liikmeskond väheneb pidevalt

Järeldused

- TTEÜ kõrgaeg oli Eestis 1970. aastate keskpaigast kuni 1980. aastate keskpaigani
- Teadusloolaste passiivsus on teinud keeruliseks aastakoosolekute läbiviimise. 2008. a. üldkoosolekul osales Tallinnast vaid kolm ühenduse liiget!
- TTEÜ ja ABKS-i ühiskoosolekuid (alates 2007) TTEÜ Tartu osakonna liikmed sisuliselt ei külasta.
- Liikmeskonna aktiveerimine ja suurendamine on tänastes oludes keeruline, kui mitte võimatu ilma põhitöökohata tegevjuhita, kelle põhiülesandeks on teadusajalooliste näituste, konverentside, ekskursionide ettevalmistamine
- Päevakorras on idee ühendada ABKS ja TTEÜ ning kontsentreerida teadusajaloolised väljaanded ühte. Sellest sammust tulenev sünergia jääb tagasihoidlikuks, sest aktiivsete liikmete arv sellest ei kasva
- Soov ühiselt teha on vähenenud, Eestis eelistatav ameerikalik elulaad on hävitanud suuresti saksa kultuuriruumile nii omase inimeste ühistegevuse ja patriotismi. Enamasti eelistatakse täita oma põhitöökoha nõudmistest lähtuvaid ülesandeid, soov oma vaba aega kulutada mittetulundusliku ühingu (võrreldes nt 1920. aastatega) käigushoidmiseks enamasti ei leita